

20 JAAR 'Lord of the rings' veranderde de filmwereld

Het boek dat niet te filmen was

Elfen, hobbits, orks, tovenaars en een ring. Een heel belangrijke ring. Dat is 'The lord of the rings' in een notendop, maar de verfilming van het beroemde boek is veel meer dan dat. De rolprent veranderde twintig jaar geleden de filmwereld.

Zwart beeld. „The world is changed.” Een diepe vrouwenstem spreekt, over hoog, etherisch gezang. Een vreemde taal op de achtergrond. „Much that once was, is lost. For none now live who remember it.” Op het geluid van vioolmuziek verschijnen klassieke gouden letters in beeld: 'The lord of the rings'.

Frank Wasmus, toen net vijftien jaar, herinnert het zich nog goed. „Eerst werd het helemaal donker. De bioscoop was hartstikke uitverkocht, maar de hele zaal was muis- en muistil. En dan begint Galadriel te spreken.”

Geliefde boek

Het is 18 december 2001. Miljoenen fans van schrijver J.R.R. Tolkien over de hele wereld zitten met ingehouden adem in de bioscoop voor de langverwachte première van 'The fellowship of the ring', de eerste van drie films. Hoe zien de elfen, hobbits en tovenaars eruit? Hoe trouw blijft regisseur Peter Jackson aan hun geliefde boek?

Ook de makers hielden de adem in. Dat het een succes zou worden, was namelijk allesbehalve vanzelfsprekend. Jarenlang was de algemene overtuiging dat 'In de ban van de ring' een 'onverfilmbaar boek' was. De filmstudio, New Line Cinema, had een enorme gok genomen. Peter Jack-

Nieuwe serie

Twee nieuwe producties zijn in de maak. Medio dit jaar kondigden de makers een animatiefilm aan over de geschiedenis van het land Rohan. In september 2022 brengt Amazon Prime Video een gloednieuwe serie. Opnames zijn opnieuw in Nieuw-Zeeland; het budget is naar verluidt vijf keer dat van 'Game of thrones'. Het verhaal houden de makers vooralsnog strikt geheim, maar de verwachting is dat het zich afspeelt eeuwen voor de gebeurtenissen in 'The lord of the rings'.

son was een onbekend filmmaker. Hoofdrolspelers Elijah Wood en Viggo Mortensen waren onbekende acteurs. Nieuw-Zeeland was een onbekend filmland. En een trilogie van die omvang in één keer opnemen, met alle financiële risico's van dien, dat had nog nooit eerder iemand gedaan. Wat als de eerste film al flopte?

Daarbij: 'The lord of the rings' was, zoals het heet, *high fantasy*. Serieus en voor volwassenen, en bepaald geen algemeen populair genre rond de millennium-wisseling. Het enige dat in de buurt kwam was de Harry Potter-serie - toen bij deel vijf - en die was bedoeld voor kinderen. Zou het grote publiek wel op komen draven voor hoogdravende, serieuze fabels over elfen, hobbits en tovenaars, die zwaardvochten, zongen en vreemde talen spraken? Zouden ze het serieus ne-

men? „Dat moment, dat was echt kippenviel. Je voelde: nu gaan we iets bijzonders zien. En dat werd het ook nog.” Wasmus was verkocht. „Ik ben daarna nog een keer gegaan, met mijn opa en oma, en nog eens in mijn eentje, omdat ik niemand kon vinden die weer mee wilde. Ik moest hem nog een keer zien.” De film liet hem niet los. „Volgens mijn moeder heb ik die scène met de balrog wel honderd keer gekeken, voordat ik 's ochtends naar school ging.”

Wasmus was niet uniek. De films waren een gigantisch succes, en niet alleen bij bestaande Tolkien-fans. Sterker nog: 'The lord of the rings' werd een rage. Drie jaar lang verzamelden drommen filmkijkers zich rond de feestdagen in de bioscoop. De films braken alle records, bij critici en publiek.

De verschillende uitgaven van de dvd-boxen,

met ongekende hoeveelheden materiaal van achter de schermen, deden het nog eens dunnetjes over. En toen moest de *'extended editions'* van de films, de extra lange versies die elk zo'n drie kwartier langer waren, nog komen.

Hoewel de Academy (bekend van de Oscars) nooit veel moest hebben van genres als fantasy of sciencefiction, kwam ook Hollywood over de brug. Aan het eind van de drie jaar kon 'The return of the king', het slot van de serie, een recordaantal Oscars incasseren.

Enkele jaren later mochten Jackson en co het opnieuw proberen, met drie verfilmingen van het korte Hobbit-verhaal. De magische formule nog eens herhalen bleek onmogelijk. The Hobbit werd een haast-klus. Te groots, te veel spektakel, te weinig verhaal uitgesmeerd

over te veel film. Ook bij fans als Frank Wasmus zijn de Hobbit-films niet erg populair. „De Hobbit is een klein verhaal, dat gaat over Bilbo Balings. Die films gaan niet meer over Bilbo.”

Voor Wasmus was 'Fellowship' het begin van een levenslange passie: zijn huis is gevuld met Tolkien-parafernalia, hij is actief lid van het Nederlandse Tolkiengenootschap Unquendor, en in 2015 verkoopt Warner Bros hem tot 'Grootste hobbitfan van Nederland'.

Wat het was dat hem raakte? Hij weet het niet precies. „Dat moet een beetje in je zitten. Mijn moeder is ook een verzamelaar. Maar ik denk dat de dingen die je tegenkomt op een bepaalde leeftijd, je bijblijven. Het gaat om het gevoel van dat moment, hoe je dat beleeft. Het totaalplaatje.”

Ian McKellen als Gandalf en Elijah Wood als Frodo in 'The fellowship of the ring'. FOTO NEW LINE

Drie dingen die 'Lord of the rings' heeft veranderd

Niet als 'Star wars' dat al decennia was, is 'The lord of the rings' na twintig jaar een van de hoekstenen geworden van de popcultuur: het heeft zich verankerd in taal, in beeld, in internetmemes. Maar ook op andere manieren heeft de trilogie de filmwereld veranderd.

1 De trilogie viel samen met de opkomst van internet. Al maanden voor die eerste première volgden internetfora als TheOneRing.net elk nieuwtje op de voet.

Ook Wasmus vond andere enthousiastelingen op internet. Kort nadat hij 'Fellowship' voor het eerst zag, meldde hij zich aan bij het Nederlandse fanforum Fellowship.nl. „En dan blijkt dat er nog meer

is. Dat het helemaal beleefd wordt door massa's mensen. Via internet kon je zo makkelijk alles vinden en met elkaar in contact komen. Dat heeft een grote rol gespeeld.”

Acteur Ian McKellen, die Gandalf speelde, hield op internet een dagboek bij, dat gretig werd gelezen. Waarvoorheen filmmakers probeerden zoveel mogelijk details geheim te houden, onderhield Peter Jackson actief contact met sommige fansites, die nieuwtjes en foto's kregen en die driftig bespraken. „Ieder trailertje vijf keer kijken, ieder beeldje analyseren. Wat zullen ze nu gaan doen?” Dat was voor die tijd uniek en wakkerde de belangstelling alleen maar aan, ook in de aanloop naar de volgende twee

films. En niet alleen bij diehard fans.

„Bij de derde film bereikte dat een hoogtepunt. De hype was zo groot, wereldwijd.” De les voor de filmwereld: houd fans te vriend.

2 'Welkom in Midden-aarde.' Zo begroette Nieuw-Zeeland haar bezoekers op het vliegveld vanaf het moment dat de 'Fellowship' verscheen. Het land was apetrots op Jacksons geesteskind, waar een flink deel van de vijf miljoen inwoners daadwerkelijk aan had meegewerkt. Van de filmsets was na de opnames niet veel meer over, maar dat gaf niet: het landschap zelf was voldoende filmset.

Door 'The lord of the rings' ontdekten ook andere films en series, zoals Wolverine en The Last Samurai, Nieuw-Zeeland als filmlocatie. Niet alleen vanwege landschappen (en lage kosten), maar ook van-

'Het liefst iets met een draak'

De twaalfjarige Hanne Engel uit Santpoort is niet zomaar een Tolkienfan - hij is superfan. Zijn zolderkamer ademt Tolkien: hij heeft beeldjes, filmgidsen, landkaarten aan de muur, actiefiguren, hobbitvoeten. Trots laat hij zijn zwaarden zien. Daaronder: een korte versie van Aragorn's zwaard Andúril, bot gemaakt. Zijn verjaardag vierde hij in een hobbithuis in Castricum. Voor de deur hing een bordje: 'No admittance except on party business', precies zoals bij Bilbo in The Fellowship of the Ring.

De wereld van Tolkien spreekt tot Hannes verbeelding - hij laat zijn eigen fantasie erop los, zegt hij. „In je fantasie ben je dan daar, dan ben je een van de karakters. Het liefst maak ik mijn eigen karakters. Soms een elf, soms een mens, soms een hobbit. Als ik heel blij ben, maak ik er een hele gezellige plek van. En soms heb ik zin in actie.”

Zijn eerste kennismaking? YouTube-filmpjes waarin legopoppetjes The Lord of the Rings naspelen. Daarna keken zijn ouders 'The Hobbit' met hem - in korte stukjes van een kwartier. Hij was toen een jaar of acht. Zijn moeder: „The Fellowship keken we tot die zwarte ruiter, dat vond ik zelf een eng stuk. Bij Hanne viel dat mee. Voor

hem blijft het fantasie.” En toen begon het lezen. Hanne: „De Hobbit vond ik leuker dan de films, The Lord of the Rings hetzelfde. Het boek is veel langer, en op sommige plekken ook saaiër dan de films.” Zijn favoriete verhaallijn? „Toch die van Aragorn, Gimli en Legolas, denk ik.”

Voor Hanne bleef het niet bij de bekende boeken. Hij wilde alles weten over Tolkiens wereld. Hij las verder, ging dingen opzoeken op internet. Namen, stambomen, geschiedenissen. „Ineens had 'ie het dan over de Valar, over Morgoth”, zegt vader Jeroen. „Ik had geen idee wie dat waren.” Zijn ouders brachten hem in contact met andere fans. „Kon hij kletsen met mensen die het snappen.”

Hij maakte kennis met 'live-action roleplaying', waarbij deelnemers verhaallijnen in levenden lijve naspelen. En Dungeons & Dragons, een spel waarbij je dat binnenshuis doet, met dobbelstenen. „Dan kun je veel zelf bedenken.” Wat hij zoal bedenkt? „Het liefst iets met een draak.”

Hanne zou graag naar Nieuw-Zeeland gaan, de filmsets bekijken. Geschiedenis studeren. En het liefst: Tolkien spreken. „Dan zou ik hem vragen, hoe kom je erbij om zo'n universum te verzinnen?”

Hanne Engel is superfan van Tolkien.

UNITED PHOTOS/PAUL VREEKER

„Zonder 'Rings' geen Game of thrones

„Dat moment, dat was echt kippenviel

Mirjam van der Puij

ILLUSTRATIE MIEKE VAN ZUILEN